EUROPADOMSTOLENS DOMAR*

Februari–april 2024

Anna Rogalska Hedlund**

Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar och nu har frågan nått Europadomstolen. I april kom tre avgörande från Europadomstolens stora kammare där domstolen för första gången uttalar sig om Europakonventionens tillämplighet i förhållande till klimatförändringarnas negativa konsekvenser. I målet Verein KlimaSeniorinnen mot Schweiz slog Europadomstolen fast att schweiziska staten hade brustit i sina positiva förpliktelser att vidta tillräckliga åtgärder för att motverka klimatförändringarna i strid med rätt till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen, framförallt för att de schweiziska klimatmålen var för låga och saknade någon from av utsläppsbudget dvs. en på något sätt kvantifierad total mängd utsläpp som Schweiz fortfarande kan släppa ut.

De resterande två målen avvisades. I det ena målet, Carême mot Frankrike, hade klaganden flyttat och han ansågs därför inte längre vara direkt drabbad av risken för översvämningar på sin tidigare bostadsort. I det andra målet, Duarte Agostinho m.fl. mot Portugal och 32 andra konstaterade Europadomstolen att endast Portugal hade jurisdiktion över de klagande som samtliga bodde i Portugal. I förhållande till Portugal borde de klagande dock ha uttömt inhemska rättsmedel och i förhållande till de resterande 32 staterna avvisades målet för bristande jurisidiktion.

Avgörandet i Verein KlimaSeniorinnen innebär ett avsteg från domstolens tidigare restriktiva praxis i förhållande till talerätten för organisationer att företräda

* Utgiven med bidrag från Institutet för Rättsvetenskaplig Forskning.

Översikten omfattar perioden augusti till 24 oktober 2023. Närmast föregående översikt var införd i ERT 2023 s. 609 ff. – De fullständiga texterna till de domar som kort refereras kan sökas på Europadomstolens hemsida http://hudoc.echr.coe.int. – Följande förkortade benämningar används i rättsfallsöversikten: Konventionen = Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Europadomstolen = Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. – En dom från en kammare vinner laga kraft enligt artikel 44:2 i konventionen dvs. om parterna förklarar att målet inte kommer hänskjutas till stora kammaren, om hänskjutande inte begärs inom tre månader eller när panelen avslagit begäran om hänskjutande. Ett beslut om avvisning av ett mål eller en dom från en kommitté kan inte hänskjutas till stora kammaren.

** Anna Rogalska Hedlund är jur. kand. och specialiserad på fri- och rättighetsjuridik.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-22

sina medlemmar och betonade istället vikten av möjligheten att driva en kollektiv talan. Andra delar av domen, såsom statens positiva förpliktelser enligt rätten till skydd för privat- och familjeliv, bygger på en vid det här laget etablerad praxis i förhållande till olika typer av miljöpåverkan såsom giftiga avfall, störningar i form av buller och annan allvarlig miljöpåverkan.

Nu är det upp till konventionssystemets politiska organ, Ministerkommittén, att övervaka efterlevnaden av domen och bedöma om de klimatåtgärder som Schweiz presenterar framöver kommer vara tillräckliga för att inte bryta mot Europakonventionen.

Dessa tre avgörande kommer nu vara vägledande för framtida mål. Inom den närmaste framtiden förmodas Europadomstolen återuppta handläggningen i det tiotal mål som rör klimatförändringarna som har vilandeförklarats i avvaktan på dessa storkammaravgöranden. Bland dessa finns i nuläget inget mål mot Sverige med dock mot vårt grannland Norge. Europadomstolens avgörande kommer även få stor betydelse i de mål som pågår inför inhemska domstolar såsom det svenska så kallade Auroramålet.

1. AURAY m.fl. MOT FRANKRIKE (DOM 08.02.2024)

Fråga om rätt till frihet och säkerhet (artikel 5 i konventionen), mötes- och föreningsfrihet (artikel 11 i konventionen) och rätt att fritt röra sig (artikel 2 i tilläggsprotokoll nr 4 till konventionen) – så kallad kettling av demonstranter

Klagandena hade omringats av polis så att de inte kunde ansluta till en demonstration mot en pensionsreform (en metod som på engelska kallas *kettling*). Europadomstolen noterade att syftet hade varit att avskilja och hålla kvar potentiellt våldsamma bråkmakare för att skydda andra och genomförandet av demonstrationen. Europadomstolen bedömde att omringandet inte kunde likställas med ett frihetsberövande och det förelåg därför ingen kränkning av rätten till frihet och säkerhet enligt artikel 5 i konventionen. Däremot var metoden inte reglerad i lag på ett sätt som skyddade mot godtycke. Europadomstolen fann därför att klagandens rätt till mötes- och föreningsfrihet och rätt att fritt röra sig enligt artiklarna 11 respektive artikel 2 i tilläggsprotokoll nr 4 till konventionen hade kränkts. Europadomstolen noterade också att staten numera har en tydlig reglering på området.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-22

2. EXECUTIEF VAN DE MOSLIMS VAN BELGIË m.fl. MOT BELGIEN (DOM 13.02.2024)

Fråga om religionsfrihet (artikel 9 i konventionen) och förbudet mot diskriminiering (artikel 14 i konventionen) – krav på bedövning vid rituell slakt

Klagandena var sju organisationer och 13 belgiska medborgare som klagade på införandet av förbud mot slakt utan bedövning i två av landets tre regioner, i den Flamländska och i den Vallonska regionen i Belgien (dvs. inte Bryssel-regionen som är landets tredje region) vilket de menade innebar ett förbud mot religiös slakt. Europadomstolen bedömde att inhemska myndigheter inte hade överskridit sin bedömningsmarginal och att åtgärden således var proportionerlig till det legitima syftet allmän moral som Europadomstolen bedömde omfattade djurskydd. Det var första gången Europadomstolen uttalade att djurskyddsaspekten är att betrakta som allmän moral enligt artikel 9 i konventionen. Det förelåg därför ingen kränkning av klagandenas religionsfrihet i förening med förbudet mot diskriminering enligt artiklarna 9 och 14 i konventionen.

3. JANN-ZWICKER OCH JANN MOT SCHWEIZ (DOM 13.02.2024)

Fråga om rätt till en rättvis rättegång (artikel 6 i konventionen) – oproportionerlig preskriptionsfrist

Klagandena var änka och son till en man som dog i cancer 2006. Anledning påstods vara att han som barn och ung, mellan åren 1961 och 1972, hade bott i ett område intill en fabrik som släppte ut aspets. Användandet av aspets förbjöds i Schweiz 1989. Klagandenas civilrättsliga talan om ansvar för aspetsutsläppen bedömdes vara preskriberad för att preskriptionsfristen löpte från att den skaliga påverkan upphörde dvs. från 1972.

Europadomstolen konstaterade att det inte fanns någon maximal latensperiod för exponering av aspets och att latensperioden för utvecklande av cancer varierade mellan 15 och 45 år. I förevarande fall hade skadan påtalats 34 år efter exponering. Europadomstolen slog fast att vetenskapen måste beaktas vid preskriptionsfristen och var kritisk till att inhemsk praxis fäste större tyngd vid skadevållarens rättssäkerhet än offrets rätt till domstolsprövning. Europadomstolen fann därför att de inhemska myndigheterna hade gått utanför sin bedömningsmarginal i strid med rätten till domstolsprövning. Den inhemska processen hade dessutom inte respekterat rätten till en rättvis rättegång inom skälig tid. Det förelåg därför en kränkning av rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6 i konventionen.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-22

4. X MOT GREKLAND (DOM 13.02.2024)

Fråga om förbud mot omänsklig och förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen) och rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) – bristfällig utredning av våldtäktsanklagelse

Klaganden, som var brittisk medborgare, hade anklagat en bartender för våldtäkt när hon som 18-åring var på semester med sin mamma i Grekland. Europadomstolen konstaterade att utredningen i Grekland inte hade beaktat att klaganden som ung i ett främmande land blivit utsatt för könsrelaterat våld. Hon borde ha informerats om sina rättigheter såsom att hon hade rätt att få juridisk hjälp och översättning av information. Vidare bedömde Europadomstolen att utredningen, däribland läkarundersökningen och konfrontationen med förövaren, hade varit uppenbart uppskakande erfarenheter och lett till så kallad sekundär viktimsering. Europadomstolen fann därför att det förelåg kränkningar av förbudet mot omänsklig och förnedrande behandling enligt artikel 3 och rätten till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen.

Se även *E.L. mot Litauen* (dom 09.04.2024) som rörde brister i utredningen av sexuella övergrepp i ett familjehem och *V.I. mot Moldavien* (dom 26.03.2024) som rörde systematiska brister vid placering av minderåriga med lättare intellektuella funktionsnedsättningar. Se också *I.L. mot Schweiz (no. 2)* (dom 20.02.2024) som rörde ett frihetsberövande utan adekvat vård trots att särskilt vård hade föreskrivits.

5. ŠKOBERNE MOT SLOVENIEN (DOM 15.02.2024)

Fråga om rätt till en rättvis rättegång (artikel 6 i konventionen) och rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) – bristfällig användning av bevis

Klaganden fälldes för mutbrott. Den fällande domen grundades på huvudsakligen två bevis; 1) vittnesmål från två medåtalade som under processens gång erkände brott och vars processer separerades från klagandens process och som klaganden inte tilläts höra inom ramen för sin egen process och 2) trafik- och platsdata från teleoperatören som hade sparats under den gamla datalagringslagstiftningen i landet som tillät systematisk lagring av data utan särskilt syfte.

Europadomstolen konstaterade att datauppgifterna hade sparat och använts i strid med klagandens rätt till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen och den omständigheten att han inte kunde höra de medåtalade utgjorde en kränkning av hans rätt till en rättvis rättegång enligt artikel 6.1 och 6.3d i konventionen.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-22

6. U MOT FRANKRIKE (DOM 15.02.2024)

Fråga om förbud mot omänsklig och förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen) – utvisning till Tjetjenien i Ryssland

Klaganden och hans fru beviljades asyl i Frankrike. Knappt fyra år senare dömdes klaganden till åtta månaders fängelse för terrorism och hot mot tjänsteman varpå hans flyktingstatus upphävdes.

Europadomstolen konstaterade att de numera var mer än 12 år sedan klaganden beviljades flyktingstatus ursprungligen och att de inhemska domstolarna hade gjort grundliga bedömning i varje skede av den inhemska processen. Europadomstolen fann inte att det var visat att klaganden, vid ett återvändande till Ryssland, riskerade behandling i strid med förbudet mot omänsklig och förnedrande behandling enligt artikel 3 i konventionen.

Se även *K.J. m.fl. mot Ryssland* (dom 19.03.2024) där Europadomstolen fann att klaganden riskerade tortyr och att dödas vid ett återsändande till Nordkorea vilket utgjorde kränkningar av rätten till liv enligt artikel 2, förbudet mot omänsklig och förnedrande behandling enligt artikel 3 och rätten till frihet och säkerhet enligt artikel 5 i konventionen.

7. WA BAILE MOT SCHWEIZ (DOM 20.02.2024)

Fråga om rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) och förbud mot diskriminering (artikel 14 i konventionen) – fråga om rasprofilering

Klaganden som var schweizisk medborgare och mörkhyad blev stoppad vid en ID-kontroll på tågstationen när han var på väg till jobbet. Eftersom han ansåg att han var den enda som plockats ut och att det berodde på att han var svart vägrade han visa legitimation. Han blev då förd till en annan plats där han kroppsvisiterades. När man hittade hans id-handlingar släpptes han. Han dömdes till böter för att ha vägrat följa polisens order. Till sitt försvar anförde han att det hade rört sig om rasprofilering. Klagande begärde därefter att ID-kontrollen skulle förklaras olaglig. Efter avslag i två instanser nådde till slut klaganden framgång och ID-kontrollen förklarades olaglig men frågan om diskriminering prövades inte.

Europadomstolen konstaterade att frågan om diskriminering inte hade prövats av inhemska myndigheter vilket utgjorde en kränkning av den processuella aspekten av förbudet mot diskriminering enligt artikel 14 i konventionen i förening med rätten till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen. Europadomstolen visade vidare förståelse för svårigheterna för polisen att snabbt fatta beslut utan att ha tydliga inhemska riktlinjer hur de ska agera. I det aktuella fallet hade dock klaganden gjort sannolikt att det förelåg diskri-

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-22

minering och staten hade inte kunnat motbevisa detta. Det förelåg därför en kränkning även av de materiella aspekterna av rättigheterna i fråga.

8. DANILEȚ MOT RUMÄNIEN (DOM 20.02.2024)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen) och rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) – domares kommentarer om juridiska reformer och andra samhällsfrågor

Klaganden var domare och en välkänd debattör. Hans Facebooksidan nådde omkring 50 000 följare. Två uppdateringar på hans Facebooksida ledde, som en disciplinär påföljd, till att han erhöll en löneminskning med fem procent i två månader. I den första uppdateringen kritiserade han det politiska inflytandet på polisen, rättsväsendet och armén. Det hade betraktats som ett påhopp på rättsväsendets goda rykte och ansågs vara i strid med hans skyldighet att som domare vara återhållsam. Den andra uppdatering hade rört ett lagförslag och klagandens språk hade ansett oanständigt och ovärdigt en domare.

Europadomstolen bedömde att de inhemska domstolarna inte i tillräcklig utsträckning hade beaktat i vilket sammanhang uppdateringarna hade gjorts, att hans uttalanden gjorts i samband med en debatt av allmänintresse, huruvida det rörde sig om värdeomdömen som hade tillräckligt stöd i fakta och i vilken utsträckning den disciplinära sanktionen hade en avskräckande effekt (*chilling effect*) på yttrandefriheten. Det förelåg därför en kränkning av klagandens yttrandefrihet enligt artikel 10 i konventionen. Däremot ansågs rätten till skydd för privat- och familjeliv i artikel 8 i konventionen inte tillämplig.

Se även *Dede mot Turkiet* (dom 20.02.2024) som rörde avskedandet av en bankanställd för dennes interna kritik av ledningen och *Almeida Arroja mot Portugal* (dom 19.03.2024) som rörde en advokats uttalanden om en politiker.

9. BOŠKOĆEVIĆ MOT SERBIEN (DOM 05.03.2024)

Fråga om rätt till individuella klagomål (artikel 34 i konventionen) – hot om avskedande på grund av klagomål till Europadomstolen

Klaganden var anställd som chaufför för en nationalpark i Kosovo. Han klagade till Europadomstolen på att en dom som reglerade hans rätt till lön inte hade verkställts och vändes sig med detta till Europadomstolen varpå han erhöll ett varningsbrev om att han hade begått tjänstefel och riskerade avsked från sin arbetsgivare.

Europadomstolen fann att klaganden ifråga om verkställighet av domen inte hade uttömt inhemska rättsmedel. Däremot utgjorde varningsbrevet påtryck-

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-22

ning och skrämsel mot klaganden för att han hade utnyttjat sin klagorätt vilket stred mot rätten till individuella klagomål enligt artikel 34 i konventionen.

10. SIEĆ OBYWATELSKA WATCHDOG POLSKA (DOM 21.03.2023)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen) – rätt att få ut allmänna handlingar

Klaganden var en välkänd organisation i Polen som verkade för ökad transparens av det allmänna och möjlighet till ansvarsutkrävande av makthavare. I samband med att den polska konstitutionsdomstolen skulle pröva en politikers status i en brottsrättegång begärde den klagande organisationen ut domarnas möteskalendrar och ett register över vilka som besökt domstolen för att klarlägga om politikern mött domarna i samband med processen. Begäran avslogs.

Europadomstolen upprepade sin tidigare praxis om att yttrandefriheten enligt artikel 10 i konventionen även omfattade en rätt att ta del av information. Informationen om domarnas möteskalendrar var mot bakgrund av debatten om deras oberoende av allmänt intresse. Nekandet att lämna ut handlingarna hade förvisso haft stöd i inhemsk lag men det hade inte motiverats av något legitimt skäl, såsom skyddet för privatlivet eller statshemligheter, och var därför inte nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. Det förelåg därför en kränkning av klagandens yttrandefrihet enligt artikel 10 i konventionen i förhållande till domarnas möteskalendrar. Däremot utgjorde de ingen kränkning att inte lämna ut uppgift om vilka som besökt domstolen eftersom det inte fanns någon sådan loggbok och det inte heller fanns någon skyldighet att anteckna vilka som besökte byggnaden.

11. VERHOEVEN MOT FRANKRIKE (DOM 28.03.2024)

Fråga om rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) – återförande av barn till Japan

Klaganden flyttade hem från Japan med sitt barn och begärde skilsmässa från sin japanska man. Efter en domstolsprocess i flera instanser återfördes barnet till fadern i Japan i enlighet med Haagkonventionen. Europadomstolen granskade den inhemska beslutsprocessen och bedömde att de inhemska myndigheternas prövning inte hade varit mekanisk eller automatisk utan omständigheterna hade prövats noggrant i en process där parternas olika ståndpunkter hade beaktats. Det förelåg därför ingen kränkning av klagandens rätt till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-22

12. TAMAZOUNT m.fl. MOT FRANKRIKE (DOM 04.04.2024)

Fråga om förbud mot omänsklig och förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen), rätt till en rättvis rättegång (artikel 6 i konventionen), rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) och skydd för egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen) – behandling av algeriska stridande under Algeriets självständighetskrig

Klagandena var alla barn till *Harki*, algerier som hade stridit vid sidan av Frankrike under det algeriska självständighetskriget (1954–1962). Fyra av de fem klagandena hade fötts och hade bott i ett mottagningsläger för *Harki* i Frankrike under mellan sex och 18 år. De väckte talan mot franska staten för att den brustit i att skydda *Harki*-stridande under kriget. Den franska högsta förvaltningsdomstolen, Conseil d'État, bedömde dock att den saknade jurisdiktion att pröva huruvida de stridande och deras familjer hade skyddats i Algeriet. De administrativa domstolarna tillerkände dem dock ersättning för de dåliga förhållandena i lägret med motsvarande 1 000 euro per år.

Europadomstolen bedömde att den franska domstolens bedömning att den saknade jurisdiktion ifråga om att skydda de stridande i Algeriet och att återföra dem till Frankrike inte överskred statens bedömningsmarginal. Det förelåg därför ingen kränkning av deras rätt till domstolsprövning enligt artikel 6 i konventionen. Ifråga om förhållandena i det franska lägret konstaterade Europadomstolen att det rådde enighet om att förhållandena hade varit undermåliga. Europadomstolen bedömde dock att den ersättningen som klagandena hade tillerkänts på inhemsk nivå låg under vad Europadomstolen skulle ha tillerkänt. Europadomstolen fastställde därför att det förelåg kränkningar av förbudet mot omänsklig och förnedrande behandling enligt artikel 3, av rätten till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 och skyddet för egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen och tillerkände de klagandena ett fyra gånger så högt ideellt skadestånd.

13. VEREIN KLIMASENIORINNEN SCHWEIZ m.fl. MOT SCHWEIZ (DOM 09.04.2024, STOR KAMMARE)

Fråga om rätt till liv (artikel 2 i konventionen), rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen), rätt till en rättvis rättegång (artikel 6 i konventionen) och rätten till effektiva rättsmedel (artikel 13 i konventionen) – brister i klimatåtgärder utgör kränkning

Klaganden var fyra äldre kvinnor och en organisation med ca 2 000 äldre kvinnor varav en tredjedel var över 75 år. 2016 vände de sig till olika myndigheter

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-22

för att kräva att Schweiz vidtog tillräckliga klimatåtgärder enligt Parisavtalen till 2030. Begäran avvisades först av landets federala departement för Miljö, transport, energi och kommunikation och därefter av två domstolsinstanser. I sin dom från maj 2020 angav Schweiz högsta federala domstol att de enskilda klagandena inte var tillräckligt direkt berörda av de påstådda bristerna i förhållande till rätten till liv och rätten till skydd för privat- och familjeliv som skyddades av både Europakonventionen och bestämmelser i konstitutionen. Organisationens talerätt prövades inte.

Europadomstolens stora kammare konstaterade inledningsvis att dess kompetens, att garantera att staterna efterlever sina åtaganden enligt Europakonventionen, ska tolkas i ljuset av den rådande samhällssituationen. Domstolen fann vidare att det fanns tillräckligt stöd för att de antropogena klimatförändringar innebär ett allvarliga hot mot åtnjutandet av rättigheterna i Europakonventionen, att staterna känner till detta och är kapabla att vidta effektiva åtgärder, att riskerna är mindre om den genomsnittliga temperaturökningen begränsas till 1,5°C och åtgärder vidtas brådskande. Europadomstolen noterade också att dagens globala åtgärder var otillräckliga för att nå 1,5-gradersmålet och att kommande generationer sannolikt kommer bära en ökad börda för konsekvenserna av dagens bristande åtgärder eller underlåtenhet att agera mot klimatförändringarna.

I förhållande till den enskilda klagorätten konstaterade Europadomstolen att enskilda måste visa att de är direkt och personligen påverkade av statens agerande eller underlåtenhet att agera. Europadomstolen bedömde att tröskeln måste ställas högt för enskilda och fann att de fyra äldre kvinnorna som hade klagat i egenskap av privatpersoner inte hade visat att de var tillräckligt allvarligt berörda även om de som äldre tillhörde en grupp som drabbades särskilt av bland annat värmeböljor. De bedömdes därför inte ha talerätt.

Däremot fann Europadomstolen, mot bakgrund av att klimatförändringarna utgjorde ett gemensamt hot mot mänskligheten och att det fanns ett behov att fördela bördan mellan olika generationer, att organisationer eller andra grupper skulle ges talerätt för enskildas räkning gällande statens påstådda avsaknad av adekvat åtgärder för att skydda dem från klimatförändringarnas skadliga konsekvenser. Eftersom allmänna klagomål (*actio popularis*) inte medges i konventionssystemet måste dock organisationen uppfylla vissa krav på ändamål, transparens och genuin representation.

Europadomstolen valde att pröva frågan under rätten till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen men framhöll samtidigt att bedömningsprinciperna enligt rätten till liv enligt artikel 2 i konventionen var mycket lika. Europadomstolen konstaterade att statens huvudsakliga skyldighet var att anta och därefter tillämpa regelverk och åtgärder som var kapabla att begränsa de befintliga och potentiellt oåterkalleliga framtida effekterna av klimatförändringarna. Som tolkningsunderlag för en praktisk och effektiv tolk-

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-22

ning av konventionsrättigheterna var redan gjorda åtagande av staterna i FN:s ramkonventionen om klimatet (UNFCCC) och Parisavtalet tillsammans med övertygande forskning från FN:s klimatpanel (IPCC) centrala. Av dessa framgår att staterna måste upprätta nödvändiga regler och vidta åtgärder för att hindra ökningen av växthusgaser i atmosfären. I förhållande till Schweiz fann Europadomstolen att det fanns kritiska luckor i det inhemska regelverket, bland annat var målen för lågt satta och det saknades en kvantifierad budget eller liknande som begränsade de nationella utsläppen av växthusgaser.

I förhållande till rätten till domstolsprövning slog Europadomstolen fast att de inhemska domstolarna har en central roll att spela för att på inhemsk nivå säkerställa att konventionsrättigheterna respekteras och bedömde att de schweiziska instanserna inte hade gett någon övertygande förklaring till varför klagomålet inte kunde prövas och dessutom hade brustit i att beakta den trängande vetenskapen om klimatförändringarna. Europadomstolen fann därför en kränkning av rätten till domstolsprövning enligt artikel 6 i konventionen och fann mot bakgrund av den bedömningen att det inte var nödvändigt att dessutom pröva saken enligt rätten till effektiva rättsmedel enligt artikel 13 i konventionen.

14. DUARTE AGOSTINHO m.fl. MOT PORTUGAL och 32 andra (BESLUT 09.04.2024, STOR KAMMARE)

Fråga om rätt till liv (artikel 2 i konventionen), förbud mot omänsklig och förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen), rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) och förbud mot diskriminering (artikel 14 i konventionen) – ungas klagorätt mot flera stater på grund av klimatförändringarna

Klaganden var sex unga bosatta i Portugal. De klagade på befintliga och framtida klimatförändringar såsom värmeböljor och skogsbränder som de som unga riskerade att drabbas särskilt av framöver eftersom forskningen visar att de skadliga effekterna av klimatförändringarna kommer förvärras med tiden. De menade att Portugal tillsammans med ytterligare 32 länder bar ansvar för den situation de stod inför. Europadomstolen fann dock, med beaktande av att klimatförändringarnas existentiella natur för mänskligheten och att den normala kausalitetsbedömningen mellan handling och effekt i förhållande till klimatförändringarna delvis är satt ur spel, att staternas extraterritoriella jurisdiktion inte kunde utvidgas till att omfatta klimatförändringarnas konsekvenser i andra länder. Klagandenas talan mot de 32 staterna avvisades därför. I förhållande till Portugal hade staten förvisso jurisdiktion över sitt eget territorium. Däremot

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-22

fanns inhemska rättsmedel som klagandena borde uttömt innan de vände sig till Europadomstolen. Klagomålet avvisades således även i förhållande mot Portugal.

15. CARÊME MOT FRANKRIKE (BESLUT 09.04.2024, STOR KAMMARE)

Fråga om rätt till liv (artikel 2 i konventionen) och rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) – enskildas klagorätt vid risk för översvämningar på grund av klimatförändringarna

Klaganden var före detta borgmästare och tidigare bosatt i kustkommunen Grande-Synthe i norra Frankrike. Han klagade på att franska statens bristande klimatåtgärder medförde att den kommun där han var bosatt sannolikt skulle svämmas över av vatten till 2040. Kort efter att talan hade väckts i fransk domstol valdes han till EU-parlamentariker och flyttade till Bryssel. Hans talan i egenskap av privatperson avvisades senare av franska högsta förvaltningsdomstolen, Conseil d'État, med motiveringen att det inte var tillräckligt för att få talerätt att man var bosatt på ett område som riskerade att svämmas över. Kommunens talan ansågs däremot befogad och ledde till en dom som krävde ökade åtgärder för att minska utsläppen. Europadomstolen konstaterade att klagande inte längre bodde på den ort som riskerade att svämmas över och därför inte var direkt berörd. Hans klagomål avvisades därför av Europadomstolen.

16. GEORGIEN MOT RYSSLAND (IV) (DOM 09.04.2024)

Fråga om rätt till liv (artikel 2 i konventionen), förbud mot omänsklig och förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen), rätt till frihet och säkerhet (artikel 5 i konventionen), rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen), skydd för egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen), rätt till utbildning (artikel 2 i första tilläggsprotokollet till konventionen) och rätt att fritt röra sig (artikel 2 i tilläggsprotokoll nr 4 till konventionen – multipla kränkningar i ryskkontrollerade utbrytarregioner

Sedan konflikten mellan Ryssland och Georgien 2008 kan personer inte röra sig fritt över den administrativa gränsen mellan Georgien och regionerna Abchazien och Sydossetien som har förklarat sig självständiga. Endast Ryssland har erkänt dessa regioners självständighetsförklaringar. Europadomstolen bedömde att den hade tillräckliga bevis i form av listor på offer, vittnesmål, medierapportering och internationellt material som visade bortom rimligt tvivel att inci-

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-22

denter av frihetsberövande och misshandel, separation av barn från föräldrar för att få undervisning på georgiska istället för ryska samt berövande av mark som användes för jordbruk inte var enskilda företeelser utan utgjorde systematiska kränkningar av konventionens rättigheter. Europadomstolen har ytterligare 200 klagomål som rör konflikten mellan Ryssland och Georgien.

17. MATTHEWS OCH JOHNSON MOT RUMÄNIEN (DOM 09.04.2024)

Fråga om rätt till frihet och säkerhet (artikel 5 i konventionen) och förbud mot omänsklig och förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen) – utlämning till USA

Klagandena var misstänkta för utpressning, penningtvätt och narkotikabrott och begärdes utlämnade till USA. Europadomstolen fann att klagandena inte hade visat att de riskerade livstids fängelse utan möjlighet till villkorlig frigivning. Det förelåg därför inge kränkning av förbudet mot omänsklig och förnedrande behandling enligt artikel 3 i konventionen. Även om perioder av husarrest enligt Europadomstolen skulle räknas som ett frihetsberövande så höll sig frihetsberövandet inom de tidsramar som föreskrevs i inhemsk rätt och frihetsberövandena hade inte varit orimliga. Det förelåg därför inte heller någon kränkning av rätten till frihet och säkerhet enligt artikel 5 i konventionen.

Se även *Lazăr mot Rumänien* från samma dag.

18. NGUYEN MOT DANMARK (DOM 09.04.2024)

Fråga om rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) – utvisning trots starka band och försörjningsansvar för förlamad dotter

Klaganden kom till Danmark 1989 som 13-åring. 2019 dömdes hon till 18 månaders fängelse för att ha odlat ett antal haschplantor i syfte att sälja hasch. Hon var ensam försörjare av en minderårig dotter som på grund av en olycka var förlamad. Europadomstolen bedömde att utvisningen och inreseförbudet var oproprtionerligt och fann därför en kränkning av hennes rätt till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen.

Se även *Sarac mot Danmark* och *Wangthan mot Danmark* från samma dag där Europadomstolen också fastställde kränkningar av rätten till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen vid utvisningar på grund av brott.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-22

19. GUÐMUNDUR GUNNARSSON OCH MAGNÚS DAVÍÐ NORÐDAHL MOT ISLAND (DOM 16.04.2024)

Fråga om rätt till fria val (artikel 3 i första tilläggsprotokollet till konventionen) och rätten till effektiva rättsmedel (artikel 13 i konventionen) – brister i opartiskhet vid omprövning av valresultat

Klagande var två kandidater för det Liberala reformpartiet och Piratpartiet som utan framgång ställde upp i det isländska valet till *Althingi* (den isländska riksdagen) 2021. Den ena kandidaten förlorade sin plats efter en omräkning i hans valkrets. De klagade på att det saknades laglig grund för omräkningen, att förvaringen av valsedlarna mellan den ursprungliga rösträkningen och omräkningen hade varit oegentlig, att de inte hade informerats om omräkningen för att kunna närvara och observera och att det var oförklarligt och inkonsekvent att antalet blanka och ogiltiga röster hade ändrats mellan räkningarna. Deras klagomål hanterades utförligt i en 90 sidor lång rapport av en parlamentarisk kommitté. Kommittén antog rapporten som var oenig om de felaktigheter som förekommit hade påverkat valresultatet. De presenterade därför tre olika förslag på rekommendationer till den isländska riksdagen som i sin tur höll ett omfattande sammanträde om saken och beslutade att avslå det förslaget som innebar ett omval i de två valkretsarna som saken gällde. Vidare bekräftades samtliga 63 valda ledamöter.

Europadomstolen bedömde att det låg i sakens natur att ett parlament inte kan anses politiskt neutralt och påpekade att liksom i förhållande till en domstol var det lika viktigt för allmänhetens förtroende att ett beslutande organ framstod som opartiskt. Även om det saknades anledning att ifrågasätta trovärdigheten i den parlamentariska utredning som hade gjorts så var det problematiskt hur processen framstod. Europadomstolen menade också att det juridiska regelverket som hade tillämpats gav väldigt lite vägledning och kunde tolkas olika vilket lämnade frågan öppen om vilka praktiska konsekvenserna felaktigheter vid valet skulle få. Så även om processen inför *Althingi* i sig hade gett klaganden möjlighet att delta och framföra sina argument och beslutet var tillräckligt motiverat så innebar bristerna i opartiskhet i kombination med det beslutande organets fria skön att bestämma konsekvenserna av felaktigheter att klagandens rätt till fria val enligt artikel 3 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts.

Se även *Sacharuk mot Litauen* (dom 23.04.2024) som också rörde opartiskhet i valsammanhang för att samma sits dömt i samma mål två gånger.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-22

20. ENERGYWORKS CARTAGENA S.L. MOT SPANIEN (BESLUT 18.04.2024)

Fråga om skydd för egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen) – nekade energibidrag

Klaganden var ett företag som producerade energi och värme. Sedan 1997 fanns en lag som reglerade bidrag till förnybar energi som företaget kunde erhålla. På grund av ändringar i regelverket erhölls inga bidrag för åren 2013–2016.

Europadomstolen fann att det inte var visat att företaget hade tvingats att retroaktivt återbetala bidrag. Bidraget beräknades inte heller utifrån gjorda investeringar utan berodde på förändringar på marknaden. Det rörde sig därför inte om ”egendom” i Europakonventionens mening. Målet avvisades därför.

21. KIRKOROV MOT LITAUEN (BESLUT 18.04.2024)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen) och skydd för egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen) – rysk sångare ansågs utgöra säkerhetshot

Klagandena, som var en känd rysk sångare som stöttade Putin och Rysslands krig på Krimhalvön, hade nekats inresa i Litauen för att han ansågs vara en säkerhetsrisk och han var ett propagandaredskap för Ryssland.

Europadomstolen fann att de inhemska myndigheternas bedömning inte hade varit godtycklig eller ogrundad. Europadomstolen betonade också att inhemska domstolar, det litauiska parlamentet och Europaparlamentet har erkänt behovet av att blotta desinformation och krigsföring med propaganda.

22. AYDIN SEFA AKAY MOT TURKIET (DOM 23.04.2024)

Fråga om rätt till frihet och säkerhet (artikel 5 i konventionen) och rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) – frihetsberövande trots immunitet

Klaganden var domare för FN:s organ för brottstribunaler. Han frihetsberövandes i samband med statskuppen 2016 och hans immunitet beaktades inte förrän efter åtta månader och då gjordes en tolkning som Europadomstolen inte kunde godta. Europadomstolen bedömde därför att det förelåg kränkningar av klagandens rätt till frihet och säkerhet enligt artikel 5 och hans rätt till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-22

23. ZĂICESCU OCH FĂLTICINEANU MOT RUMÄNIEN (DOM 23.04.2024)

Fråga om förbud mot omänsklig och förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen), rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) och Art14 – dom mot förintelseförövare upphävd

De två klagandena var födda 1927 respektive 1929. De hade upplevt förintelsen i Rumänien och sett sina familjemedlemmar bli dödade. 1945 fälldes två rumänska militärer för att den behandling de hade gett fångar, för att ha samarbetat med säkerhetsstyrkor som genomförde en av pogromerna som drabbade en av de klagande och för att ha deltagit i deportationen av judar från Rumänien. De dömdes till 10 respektive 15 års hårt arbete. 1957 ändrades domen mot den ena som fortfarande var vid liv då. Den nya rubriceringen blev intensiv aktivitet mot arbetarklassen och den revolutionära rörelsen. Efter kommunismens fall på 90-talet, när båda tilltalade var döda, upphävdes domarna mot dem med motiveringen att de enbart hade följt order. Klagandena fick kännedom om de upphävda domarna 2016.

Europadomstolen bedömde att de begångna gärningarna var från före konventionens existens. Det var därför inte aktuellt att pröva den rumänska statens brister med att utreda brotten under kriget. Däremot fann Europadomstolen att revisionen av domarna inte hade något godtagbar förklaring och de måste ha orsakat en känsla av sårbarhet och förnedring för förintelseöverlevande såsom klagandena. Det förelåg därför en kränkning av deras rätt till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-22